DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-667-9-27

МОНУМЕНТ ПРИМИРЕННЯ У ПАВЛІВЦІ ЯК ПРОСТІР УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ДІАЛОГУ ПАМ'ЯТІ

Поліщук А. О.
здобувачка 2 курсу другого (магістерського) рівня освіти спеціальності 032 «Історія та археологія»
Волинський національний університет ім. Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Каліщук О. М.
доктор історичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії
Волинський національний університет ім. Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Меморіальні об'єкти у сучасній політиці пам'яті посилюють актуальність українсько-польського історичного діалогу, а також зумовлюють потребу у переосмисленні конфліктного минулого. Монумент примирення у Павлівці присвячений жертвам польсько-українського конфлікту, а його встановлення стало символом налагодженню українського та польського історичного діалогу [2].

Примирення у питаннях суперечливого минулого стало важливою основою для співпраці між державами Західної Європи після завершення Другої світової війни. Однак для країн Центрально-Східної Європи цей процес на міждержавному рівні розпочався лише після краху комуністичних режимів і виявився значно складнішим. Лише з початку 1990-х років тема Волинської трагедії поступово почала входити до суспільного дискурсу спочатку в Польщі, а згодом і в Україні. Основну роль у привернені уваги до цієї проблематики мали польські кресові та ветеранські організації, які представляли інтереси жертв [1, с. 69]. Як наголошує Ю. Ключук, польсько-український міждержавний діалог щодо врегулювання складних історичних питань у 1990-х роках і на початку XXI століття став прикладом взаємного порозуміння, примирення та зближення українського і польського народів [3, с. 60].

У 2003 році, через шістдесят років після трагічних подій, українська та польська сторони ухвалили рішення спорудити у Павлівці символічний монумент Примирення. Монумент став унікальним спільним пам'ятником із написами двома мовами: «Пам'ять, скорбота, єднання» та польською – «Pamięć. Żałoba. Jedność». Також існувала інформація, що початковий варіант польського напису мав звучати

як «Pamięć. Żal. Pojednanie», де слово «pojednanie» означає «примирення». Причини зміни напису залишилися невідомими й експерти висловлюють різні версії [4]. Пам'ятник складався з двох стел із чорного мармуру, які зверху поєднувалися дугою із дзвоном у центрі. Після відкриття монумента президенти України та Польщі оприлюднили спільну заяву про примирення з нагоди 60-річчя Волинської трагедії. Згодом вони підписали цей документ і помістили його в капсулу, яку заклали біля підніжжя пам'ятника [5].

У 2013 році Адель Волинська, уродженка Волині, прибула з Варшави до Павлівки, щоб ушанувати пам'ять жертв Волинської трагедії, а також помолитися у Сагрині на Холмщині, де 10 березня 1944 року було вбито близько 700 українців. Жінка розповідала, що ще у 1939 році їй разом із матір'ю вдалося виїхати до Польщі, оскільки їх переслідували органи НКВС. Про небезпеку їх тоді попередили українці. Адель Волинська наголошувала, що трагедія принесла великий біль і полякам, і українцям. Також жінка висловлювала задоволення з приводу того, що між двома народами поступово зникають бар'єри, а люди намагаються досягти взаєморозуміння й спільно моляться за загиблих. На її думку, усі ці жертви були непотрібними [6].

У Павлівці та Сагрині також молилася Марія Хоменко, українка, яка народилася на Холмщині. Жінка стала свідком загибелі свого дідуся під час подій у Сагрині 10 березня 1944 року. Вона згадувала, що до трагедії українці й поляки жили поруч мирно, хоча в їхньому селі було лише кілька польських родин. Марія Хоменко розповідала, що їй було лише чотири роки, коли село охопила пожежа. Разом із матір'ю та дідусем вони переховувалися в полі. Її дідусь вийшов назустріч озброєним полякам, але після перевірки документів його застрелили через те, що він був українцем. Згодом поляки підійшли до жінок. Один із нападників спропонував убити їх, однак старший заборонив це робити через те, що українці не вбивали польських дітей. Після цього мати Марії подякувала їм, а польська жінка дала прихисток родині у своєму домі. Пізніше вони переїхали до Грубешова, а звідти – до Галичини. Марія Хоменко зазначала, що подібні вбивства не мали й не мають жодного виправдання. Жінка підкреслювала важливість примирення між сусідніми народами, необхідність взаємного прощення, але також наголошувала на потребі говорити правду про трагічні події минулого [6].

Отож, монумент примирення у Павлівці став одним із символів українсько-польського діалогу. Ідея зведення монументу стала спробою подолання історичних суперечностей між двома народами передовсім на офіційному рівні. Процес примирення між Україною та Польщею активізувався після здобуття незалежності обох держав, а також був

пов’язаний із переосмисленням дискусійних проблем спільної історії. Президенти, історики, комісії та міжнародні заяви спільними зусиллями сформували політику порозуміння та взаємного прощення між польським та українським народом. Монумент примирення у Павлівці став простором символічного діалогу.

Література:

1. Банах Т. Спроби польсько-українського примирення в 60-ті роковини масових вбивств 1943 р. на Волині. *Науковий вісник Ужгородського університету*. *Серія : Історія*. 2022. Вип. 1(46). С. 69–81. URL: http://visnyk-ist.uzhnu.edu.ua/article/view/257490
2. Каліщук О. Аромат пам’яти й історія з присмаком гіркоти. Київ – Луцьк : Надстир’я, 2026. 352 с.
3. Ключук Ю. Польсько-українське міжнаціональне порозуміння та примирення крізь призму взаємин президентів (1991–2010 рр.). *Науковий вісник Чернівецького університету*. Історія. 2017. Вип. 1. С. 59–63. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/hjyfcnui_2017_1_11.pdf
4. Павлівка: без Чацьких та палаців, але ще досі з пивзаводом. Слово правди: Володимирське видання. 22 серпня 2003. URL: https://slovopravdy.com.ua/pavlivka-bez-chatskyh-ta-palatsiv-ale-shhe-dosi-z-pyvzavodom/
5. Президенти України Леонід Кучма і Польщі Олександр Квасневський відкрили пам’ятник українсько-польського примирення «Пам’ять – скорбота – єднання» в селі Павлівці, яке 60 років тому було місцем трагічних подій на Волині. Радіо Свобода. 12 липня 2003. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/905399.html
6. Терещук Г. Примирення щодо Волинської трагедії – це ще роки великої праці. *Радіо Свобода*. 8 https:// липня 2013. URL: www.radiosvoboda.org/a/25040278.html